

Dani bá hezzaszólásai.

Bárci Esvány urnak a prógram beszéd okából való béromlása Szeged várossába.

Messzüről jövének Szeged várossába

S hogy megérkezének, messze nem menének.

Messze nem menének, szépet nem tevének,

Féderes kocsiba bételepedének.

Ambátor elig hogy bételepedének

Hátik tájékába tojást érezének.

Tojást érezének, szagot érezének

Féderes kocsiból kitelepedének.

Belé hempergének az utnak porába

S hogy beléfekvének, messze nem menének.

Messze nem menének, bajba sem esének

A Tisza-szállóba bémenekedének.

Ambátor alighogy bémenekedének

Rendérek jövének s attakot tevének.

Attakot tevének s szégyent es val'óvát;

Nem való az attak rendérek lovának;

Nem való az attak rendérek lovának

Nem való az futás rendérnek magának.

Nem való az rendér Szeged várossának

Me' több esze vagyon az rendér lovának

Mind eccer máccor az rendérnek magának.

Továbbá pediglen tudatom istálom, hogy engedelmet istálok a versbéli botránkoztatásé, met nem azét rittyentetem rigmusba istálom az eszméletemet, mint-ka kevéskedni akarnék kijetek előtt, hanem csak azt akartam istálom bémennyittani, hogy nekem es eppeg ojan jól áll a verselés, mind a képviselőség Bárci Esványának, akihez hasonló jókat nem kívánva maradok az illő távolba becses tisztelettel

Dani bá.

HARANGKONGÁS.

Fenn ércharangok konganak —
Nyelvök, vádlók dübörgő nyelve.
Keserveit édig emelve,
Tusára hívja az Urat.

Fenn ércharangok konganak.
Lent áldozik a Krisztus kelyhe.
Körötte némán térdepelve
Buzg a szivekben az áhitat.

Boldog kit ér az ég kegyelme;
Dörén időtlen harcra kelve
Uram! én nem vagyok fiad.

De összetörten, porbaverve
Szivem örök gigászkeserve
Kongatja a harangokat.

Ajtay Miklós.

Szalacs vagy Szolnok.

Ebben a hónapban volt hétszáz esztendeje, hogy II. Endre királyunk, a mindenfelől jövő sürgető kívánságnak engedve, kiadta legfontosabb törvényünket, a magyar alkotmányos élet alapját képező Arany bullát. A fejlődő korok követelményei következtében sok, majdnem minden pontja elavult, de azok az intézkedések, melyekről ez a törvény szól, megbecsülhetetlen kincseshányái a XIII. századbéli magyar művelődéstörténelemnek.

E művelődéstörténelmi adatok közül egyet alkarrunk ez alkalommal bővebben megvilágítani. Egy olyan kérdést, amely valamely véletlen folytán elkerülte a vele foglalkozók figyelmét s nem egy esetben valósággal érthetetlen magyarázatra adott alkalmat.

Az Aranybulla 25-ik pontjában két helytörténeti adat fordul elő. Az egyik Szegedre, a másik Szalacs vagy Szolnokra vonatkozik. Szeged olvasása kétségtelen, bár a Corpus Juris 1899. évi kiadás I. kt. 141. lapján Regécz fordul elő helyette. Az egész idevonatkozó szöveg pedig eként hangzik: „Továbbá sőt az országunk közepette ne tartsanak, hanem csak Szabolcson és Regéczen és a végeken.“ Igaz, hogy a jegyzetben a következő megjegyzést találjuk: „A Corpus Juris kiadói a két sórakóhely nevére nézve Lajos király okleveléből, mind az esztergomi másolatból látható, hogy a helyek nem Szabolcs és Regécz, hanem Szalacs és Szeged voltak.“ — Szegedre nézve a többi kiadások és az Aranybullával foglalkozó művek nem is tévednek. Szalacsra vagy Szolnokra vonatkozólag azonban már nem lehet ugyanezt mondani.

Szilágyi: Magyar Nemzet Története II. kt. 403. lapján Marczali Henrik dr. az Aranybulla 25. pontját szó szerinti magyar fordításban idézván Szalacsot említi s a következő kommentárt fűzi hozzá: „A Maroson lejövő sónak Szegeden, a Szamoson lejövőnek a Bihar-megyei Szalacson, ahol már azon időben volt német gyarmat, volt a főraktára.“

Ennek a kommentárnak Szegedre vonatkozó része vitán felül áll, a Szalacsra vonatkozó azonban sehogy sem állja ki az objektív kritikát. Igaz, hogy Szalacs Bihar-megyében fekszik, de Bunyitai megállapítása szerint (Váradai püspökség története III. kt. 301—307. ll.) olyan helyen, hogy a város (mely az Árpádok korában szabad királyi város volt) egy része Közép-Szolnok megyéhez tartozott. Közeliében csak a Berettyó vízvidékéhez tartozó Ér folyik s így a Szamoson leusztatható sóhoz semmi köze sem lehet. Ha sóraktár lett volna, akkor Bunyitai elég bő adatai között is nyomának kellene lenni, de ott erről egy szó sincs.

Ezt a tévedést Ferdinándy Geiza is átveszi (Az Aranybulla. Budapest, 1899. 45. l.) s Szalacs nevével minden kommentár nélkül közli.

Marczali az 1902-ben megjelent „A magyar történelem kutatóinak kézikönyve“ című munkájának 141. lapján a latin szöveget így olvassa: „Sales in medio Regni non teneantur, nisi tantum in Zoloch et in Scegoed et in Confinijs.“ Zoloch-ra nézve megjegyzi, „Szalacs, Bihar-megyében. Ha ugyan nem íráshiba: Szolnok helyett.“ Az előbb idézett alapos tévedését azonban itt nem említi meg, jölehet arról bőven beszél, hogy az Aranybulla meglévő kéziratait összehasonlította.

Nézzük most már meg ezek után, hogy tényleg íráshiba-e a Zoloch, vagy esetleg olvasáshiba?

A kalocsai 1318. évi nemezzti zsinat átiratának hasonmása alapján próbálkozunk meg a helyes olvasással. Ismeretes dolog, hogy a középkori okleveleken bizonyos conventionális rövidítések fordulnak elő. Ilyen